

Ya Müdahale, ya da Müdahale

Ünsal Çetin

Ekonomist

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 73-74, Bahar - Yaz 2014, s. 157 - 160.

1970'lerin büyük ekonomik sarsıntılarının öğrettiği bir ders vardı. Bu ders, *ekonomi politikasını belirlerken ince ayar yapma derdine düşme, politikanı mümkün olduğunca öngörülebilir kılmak, böylece ekonomik aktörlerin beklentilerini oluşturmalarına ve planlama yapmalarına engel çıkarma* şeklinde özetleyebiliriz. Fakat öyle görünüyor ki, gelişmiş ülkeler 2008 çöküşünden sonraki dönemde bu dersi tamamen unutmuş görünüyor. Biz ise bu yöndeki bir dersi zaten hiç öğrenmedik.

Anlaşılan bu ince ayarlı müdahale dürtüsü bizim ülkemizde de güç kazanacak. Pek hayra alâmet değil bu. Devletin ekonomi politikası tartışılırken dile getirilen seçenekler müdahaleci karakterde olmak bakımından pek farklılaşmıyor. Herkes bir müdahale lazım diye düşünüp, ne yönde olması gerektiği konusunda ahkâm kesiyor. *Norm müdahale etmemek olmalı, eğer istisna bir müdahale olacaksa, onu da öngörülebilir tarzda ve kurala dayalı olarak yapmalıyız* diyense neredeyse hiç yok.

Faiz oranları konusundaki ülkemizin genel, anaakım zihniyeti ne yazık ki özünde bir saplantıya dönüşmüş durumda. Keşke bu hatalı faiz oranları anlayışının eleştirisi adına bu ülkede daha çok kişi yazıp konuşabilseydi.

Aşağıdaki ifadeler bu zihniyet durumundan birkaç örnektir (*Haber Türk* gazetesi, 13.05.2014, ekonomi sayfası, 8); Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Başkanı Mehmet Büyükekçi "Kur aşağı doğru gidiyor, gitmemesi lazım. Merkez'in döviz alması gerekiyorsa döviz alması, faiz düşürmesi gerekiyorsa düşürmesi lazım. Bunun zamanı yok. 'Mayıs sonu ya da hazirandaki toplantı

gelsin' demeye gerek yok" demiş. İstanbul Hazır giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (İHKİB) Başkanı Hikmet Tanrıverdi "Kur son dönemde % 10 düştü. Bu gelgit ortamında müdahale edilmezse kimse ihracatçıdan yeni rekorlar beklemesin" diye buyurmuş. Müdahalecilerin "acil acil" demesi bitmiyor. Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD) Başkanı Cem Negrin "Kurlardaki artışın desteği ile ihracatımız nisan ayı itibarıyla ilk kez yıllık bazda 18 milyar dolara ulaşmış ve kârlılığımız da uzun yıllar sonra 2007 seviyesine geri dönebilmişti. Ancak son bir aydır uzun yıllar sonra yakaladığı ihracat performansını ve kârlılığı hızla kaybetme riski ile karşı karşıya kaldı. Zararın neresinden dönülse kârdır. Ekonomi yönetiminden kurlardaki bu gerilemeye karşı acil önlem almasını talep ediyoruz" diye eklemiştir.

Haklı değil mi, kurlar yüksek iken neden müdahale çağrısı yaparsınız ki? Benim işlerim yerinde gidiyorsa herkesin işleri yolunda gidiyordur mantığı bu. Nitekim, Sayın Büyükeşkinin "Bunu sadece ihracat için söylemiyoruz, Türkiye ekonomisi için istiyoruz" demesi başka ne anlama gelebilir ki. Peki, kurlar artarken ithalatçının karşılaştığı satış yapma zorluğu ne olacak acaba, onlar da Türkiye değil mi? Ama doğru ya, onlar da kendi meslekî örgütleri ile "kurları düşürmek lazım, Türkiye'nin iyiliği için, kendimizi düşünüyorsak namerdiz" diyebilirler.

Müdahale şeklinin ne olması gerektiğini tartışmaktan asıl meseleye hiç glemeyeceğiz anlaşılabilir. O da şu; Bir ülkenin küresel piyasalarda rekabet gücünü sürdürülebilir bir şekilde artırması için asıl önem arz eden şey reel faktörlerdir, başka özet bir ifadeyle, toplam üretim faktörlerindeki verimlilik artış ve azalışlarıdır. Verimlilik artışı kaydetmek demek aynı miktar üretim faktörünü kullanarak daha çok mal ve hizmeti üretmektir veya daha az bir miktar üretim faktörünü kullanarak aynı miktar mal ve hizmeti üretmektir. Elbette, bu ürünler rakiplerinizinkilere kıyasla daha kaliteli ve müşteri ihtiyacına daha yakın olmalıdır. Yukarıdaki gibi parasal ince ayarlama çağrıları ancak geçici çare olabilir. Diyelim ki ihracat yapan bir işadamısınız, MB çağrınıza kulak verdi ve kurlardaki değişim sayesinde malınızı dış piyasada % 10 daha ucuz kıldı. Böylece, bir fiyat avantajına sahip olursunuz. Ancak, kuvvetle muhtemel olduğu gibi, bir süre sonra dış piyasadaki rakiplerinizden birisi aynı malı sizden daha ucuza üretmenin bir yolunu bulabilir veya sizinki ile aynı fiyata tüketicilere daha çok ya da daha kaliteli mal teklif edebilir. Size tekrar fiyat avantajı sağlamanın için, yine, yeniden, hep MB'ye mi döneceksiniz? Böyle yaparsanız aslında kendi tembellik ve beceriksizliğinizi MB'nin kur politikası arkasına saklanarak örtmeye çalışan ve kısa yoldan günü kurtaran bir girişimci olursunuz.

İlâveten, eğer küresel rekabet gücü üstünlüğü için sürekli MB'nin kur politikasına başvurursak, ticaret yaptığımız ülkelerin de misilleme kur politika-

sına davette bulunmuş oluruz. Bu kısaca bir çıkmaz sokaktır. Sizin kur sayesinde uluslararası ticarete kazandığınız bir üstünlük dış âlemin gözüne batar ve onlar da kendi kur ayarlamaları ile sizin bu avantajınızı ortadan kaldırır. Bunun sürdürülebilir bir politika olmadığı açıktır.

Hatırlatmamız lazım. Herkesin baskı altına almaya çalıştığı bu kurum sadece bir merkez bankasıdır. Ülkedeki her ekonomik kesimin kendi çıkarına çalışması için kanadından tutup zorla çekeceği altın yumurtlayan bir tavuk değil. Demagog bir ekonomist MB'nin fakirlerden yana bir para politikası yürütmesini savunuyorken, bir başkası ihracatçıdan, diğeri ithalatçıdan, öbürü çiftçiden, beriki memurdan yana politika yürütmesini savunmaktadır. Merkez Bankası politikasının sınırları vardır. MB ne gelir dağılımını düzeltebilir ne de küresel rekabet gücümüzü yükseltebilir. Hatta, MB en nihayetinde sosyalist hesaplama hataları yapmaya son derece teşne bir merkezî planlama organıdır.

Fakat MB bir verimlilik normu politikası yürüterek ülke ekonomisinin doğal büyüme patikasının önünde **engel olmaktan kaçınabilir**. Böylece, piyasa ekonomisinin bünyesinde mevcut koordinasyon yeteneğini bozmamış olur ve yurtiçi fiyatların bize ekonomik kaynakların bolluğu ve kıtlığı hakkında gerçekleri anlatmasını sağlar. Bu tarafsız politika, fiilen vatandaşlar arasında servet aktarımı anlamına gelecek olan MB kaynaklı parasal fazlalık veya kıtlıkların oluşumunu engelleyecektir.

Engellenmemiş bir fiyat sisteminin koordinasyonu altında, büyüyen bir ekonomide normal olarak gerçekleşmesi gerektiği gibi, verimlilik artışları kaynaklı fiyat düşüşleri sayesinde iyi huylu bir deflasyon oluşacak ve halkın satın alım gücü parasal ince ayarlamalar sayesinde zayıflatılmayacaktır. İhracat açısından baktığımızda, ihracat mallarımızın da ilk aşamada en azından % 8 civarı olan TÜFE oranı kadar enflasyon yükünden kurtulacak olması dış piyasalarda önemli seviyede fiyat avantajlarının doğmasına imkân sağlayacaktır. Reel verimlilik artışlarının getirdiği fiyat düşüşleri ile birlikte, daha önce ihracat konusu yapamadığımız çok sayıda mal ve hizmetin devreye girmesi ile toplam ihracatımızda seküler seviyelerde artış oluşacaktır. İthalat açısından baktığımızda, halkın dış dünyadan aldığı ürünler üstündeki satın alım gücünün artmasında sakıncalı olan bir şey yoktur. İthalatımızın büyük bir kısmını hammadde ve ara mal ile enerji kaynakları teşkil ettiği için, ithalat artış hızının ihracat artış hızından daha yavaş olacağını düşünmek mümkündür. Yurtdışından aldığımız ürünlerin maliyetindeki azalış yurtiçi kaynaklı fiyat düşüşlerini destekleyecek ve halkın cebinde yeni harcama akımları doğuracak olan parasal bakiyelerin kalmasını sağlayacaktır.

MB'nin döviz olarak veya faiz indirerek TL'nin değerini düşürmesi parasal faktörlerin enflasyonla bağlantısını görmezden gelmek olur. Bu politika ile piyasaya girecek olan parasal fazlalık belki kısa dönemde bir kesimi rahatlatılabilir ama bu rahatlık, harcama akımlarının iş dalları arasındaki dağılımına bağlı olarak, ihraç mallarımıza yönelip ihraç malları fiyatlarını artırdığı ölçüde de kendi kendisini tasfiye edicidir. Parasal fazlalıkların, yani enflasyonun ta kendisinin ihraç mallarımız üstünde oluşturduğu yükü göz ardı etmemizi gerektiren bir neden yoktur.

Bütün bu faiz-kur tartışmaları arasında karşılaştığım en tuhaf argüman ise faiz oranlarındaki bir artışın tasarrufları artırmayacağı şeklindeki argümandır. Merak ediyorum; eğer gerçekten faiz oranları ekonomik birimlerin harcama-tasarruf-yatırım kararları üstünde bir tesir ifa etmiyorsa hükümetin, işadamlarının, medyanın, köşe yazarı ekonomistlerin, kısacası **genel kamuoyunun** MB üstünde bu kadar ağır bir politik baskı oluşturmasının gereği ne olabilir? Ya da faiz oranlarındaki artıştan duyulan Keynesyen korku ne anlama gelir? Acaba MB'nın 2009 başından bu yana parasal hızlandırmacılığı hangi ön kabule bağlı olarak gerçekleştirilmektedir? M.V'den (para hacmi çarpı paranın dolaşım hızından) oluşan para arzında M'de belli bir seviyede yıllık artışa ilaveten, esas olarak V'yi, dolaşım hızını son 5 yıldır uyguladığı faiz oranı politikası ile hızlandıran MB halkın harcama seviyesini artırmayı amaçlamıyor mu? Peki, harcamalar artınca ne düşer? Madem ki faiz oranlarındaki artışın tasarruflara bir tesiri yok, MB bir faiz politikası gütmekten vazgeçsin, var mısınız? Hatta, son birkaç yıldaki maliye politikası ve BDDK kredi kontrolleri (güzel bir etiketleme olarak, makro-ihtiyatî tedbirleri) faiz oranlarını artırmadan (tasarrufları artırmadan) paranın dolaşım hızını yavaşlatmayı amaçlamıyor mu? Bu politikada amaçlanan şey, 2010-2012'nin sürdürülemez büyümesini faiz oranlarını artırmadan sınırlamak değil midir? Bu tespiti yapmak aynı zamanda, bu seviyede müdahaleci ve keyfî bir ekonomi politikasının aynı anda birbiriyle çelişen bir alt politika dalları demetinin oluşumuna meydan vereceğini de bize göstermektedir. Bir yanda paranın dolaşım hızını artıran bir Merkez Bankası, diğer yanda bunun olumsuz tesirlerini gidermeye çalışan bir BDDK, sizde de "neden ilk başta faiz oranlarını baskı altına aldınız ki" sorusunu uyandırmıyor mu?

Faiz oranları tasarruf etmenin getirisidir ve böyle olduğu için de tasarruf etmenin getirisi arttıkça tasarruflar da artacaktır. Elbette, başka birçok faktör tasarruf kararlarında etkili olmaktadır. Ama iktisadî mantık bu faktörleri sıralarken, faiz oranları temel bir getiri göstergesi olarak en önde kalmaya devam etmektedir. Eğer hatalıysam, Paul Krugman'a haber salalım. Faiz oranları artacak ve tasarruflar yükselecek diye dehşete düşüyor sürekli ama içi rahat olsun.